

Otiskl jsme před 100 lety

Předkládáme vám článek publikovaný v našem časopise č. 3/1920. Jedná se o článek nadporučíka Rudolfa Lounského „*President o armádě*“. Zde v tomto článku autor přibližuje ideje Tomáše Garrigua Masaryka o demokratické armádě.

Tento i další historické články si můžete prohlédnout, přečíst nebo stáhnout na webových stránkách našeho časopisu www.vojenskerohledy.cz v nabídce archivu.

Nadporučík Rudolf LOUNSKÝ:

President o armádě.

Šťastný osud dal Československé republice za prvního presidenta velkého muže. Byl to Platonův sen, že v čele ideální republiky měl by stát filosof. Starořeckého ideálu státní dokonalosti bylo téměř po dvou tisících letech dosaženo poprvé u nás; aspoň v tom smyslu, že československou republiku vybojoval a nyní jako president buduje muž myslitel, první mezi občany nejen hodností, ale i duchem, životem a prací.

Proslovy presidentovy k vojsku vynikají jako všechny ostatní nejen svým obsahem, plným životní zkušeností a moudrosti, ale i jasností a určitostí, s jakou zcela odkrytě vytyčují se cíle a poslání československé armády.

Rozechvívají srdce a měly by býti vryty v kov, aby zůstaly a zněly národu na věčnou paměť, aby dlely v srdcích našich budoucích generací, až z nás v daleké budoucnosti nezbude nic než prach a pomíjivá vzpomínka.

* * *

I. Zamysleme se dnes, po krutém utrpení válečných let, nad hrozným problémem války.

Válka jest zjev živelný — kletba lidstva. Jest to občasný zalomcování lidstvem, nesrovnatelné s myšlenkou ušlechtilé lidskosti, lásky k bližnímu a boží pravdou. A přece byla válka v lidstvu zjevem pravidelným, nutným, a existence její neodvratností i těm, kdo ji odsuzují. Musí býti ospravedlněna a hodnocena jenom tehdy, pokud je válkou obrannou.

V jedné ze svých řečí odvolává se president na jednu z nejstarších památek lidstva. Pravidlo:*) „Ve Starém zákoně začíná se historie lidstva vraždou: Kain zabil svého bratra Abela. V dalším čteme o Davidovi, že zabil Goliáše. Kain zabil, David zabil. Kain je vrahem — je vrahem také David? Ani jeden myslící člověk nebude toho tvrditi, protože je veliký rozdíl mezi úmyslným napadením a obranou.“ President, který po celý život z celé duše hájí humanitní základy mravnosti a jehož práce směřovala a směřuje vždy k dosažení stálého míru, činí veliký psychologický a mravní rozdíl mezi útočným násilím a odporem, mezi napadením a obranou. „Válka jest něco hrozného, nelidského“, pravil ve svém poselství vojákům dne 20. srpna roku 1917, „zejména tato válka. Ale není válka zlem největším — žít nečestně,

*) Řeč pronesená v Alexandrinském divadle v Petrohradě dne 16. května 1917 Vše-
ruskému spolku vojenských aviatiků.

být otrokem, zotročovat je horší. Válka je zlo, ale obrana jest mravně přípustná a nutná.“

Byly pozorovány shody mezi Masarykem a Tolstojem, ale též rozdíly mezi nimi. Masaryk nemohl souhlasit s Tolstým, protože nesouhlasil s jeho teorií o vojně a nemohl přijmout jeho učení neodporovat zlu. Když se postavil v čelo odboje za osvobození československého národa, byl veden ideálem humanitním. Humanita kázala Masarykovi bránit se proti zlu, nehumanitě, a bojovat pro ni. Neboť jsme povinni bránit se proti násilí a útlaču, třeba i zbraní.

Ve své historii máme veliký příklad národní obrany: války husitské. V těchto válkách stal se Žižka vzorem českého vojína a dal výraz jedné stránce naší národní duše; po Žižkovi pak přišli Čeští bratři, v nichž zrcadlí se druhá stránka naší národní bytosti a v nichž nalézáme opět vzor lidskosti. Při pohledu na naše první československé vojsko na Rusi, zamýšlí se prezident nad problémem, kterak organicky sloučit v sobě Žižku a Chelčického. Vojín československý, naplněn čínorodou láskou k vlasti a proniknut ideály humanitními, nadšen pro pokrok a rovnost všech lidí a obětí schopnou vzájemnost — toť Žižka a Chelčický v každém z nás. A taková armáda bude národu a státu pozeňáním.

II. Vedoucím principem prezidentovým byla důsledná demokracie, vláda z lidu, lidem a pro lid, jak ji označil v den svého návratu Lincolnovým slovem. Světová válka dala jí důsledně za pravdu, neboť vítězně obhájila ideál humanity proti militarismu. Demokracie není panování, nýbrž práce k zabezpečení spravedlnosti a spravedlnost jest matematika humanity. Demokracie odmítá zbožňování války a vyžaduje obranu. Za horší zlo než jest válka pokládá stálý stav společnosti, který umožňuje násilí silnějšího nad slabším, neupřímnost a lež, egoismus s maskou humanity a šlechtetnosti. „Smrt není horší než nečestný život, který kazí jak svoji vlastní duši, tak i duši bližního.“ „Jsme šťastni, že můžeme obětovat pro lidstvo a náš národ všechno, i naše životy a více — životy našich drahých doma... Štěstí v té velké zodpovědnosti!“ (Z Masarykova poselství vojákům ze dne 20. srpna 1917.)

Po celý život vede prezident boj proti fyzické moci, aby tato nenabyla vrchu nad svobodou a mravností. Nenáviděl nespravedlnost, lež, podvod, směřující k útlaču národů a jednotlivců. Jest příznačné prezidentovo rozhodnutí při vypuknutí války: v prvé řadě jednání našich vojáků, kteří odpírali službu a vzdávali se spojencům, hlas krve a odpověď na persekuce, informace o německých a rakouských válečných cílech — to rozhodlo. („Projevy“ strana 7., 8., 9.)*

Jako kdysi Komenský, objížděl Masaryk celou zeměkouli, aby vyjednával za český národ a aby je nadchl pro rozbití Rakouska; a když viděl, že český národ nabytí může svobody jen za pomoci zbraní, pokusil se o sestavení českého národního vojska a vybudoval konečně vojsko, jež svou udatností, dobrovolnou ukázněností a vzácným bratrstvím získalo si úcty a vážnosti celého světa.

III. Prezidentova idea demokratické armády. Voják, dnes s nezbytným odborným vzděláním, nemůže se omezit pouze na „landsknechtské“ odbornictví, nýbrž musí být veden ideou, vědomím, že jako republikán má povinnost republiku chránit a vybudovat, „neboť každý z nás jest vláda“. („Projevy“ str. 32.) V armádě, v duších a myslích vojska, musí být zakořeněno jasné vědomí, „zač bojujeme a za č klademe své životy“.

*) Projevů našeho prezidenta užito bylo ve vydání v Čs. Kompas: „Projevy prezidenta československé republiky prof. dr. T. G. Masaryka od doby jeho zvolení do dnů jubilejních.“ Uspořádal Th. Kratochvíl. V Praze 1920; cena 8 K.

Naše armáda nesmí být trpná a mravně bezvládná. Každý vojn musí myslet na sebe a za svou osobu; musí umět mravně rozhodovati; musí mít vyvinuté svědomí osobní, vědomí práva a bezpráví.

Všichni toužíme po tom, aby nebylo válek, aby spory mezi národy nerozhodovala hrubá moc hmotná, nýbrž pravda myšlenky, mravní řád, právo a zákon. Ale právě proto, že upřímně toužíme po tomto příštím životě, musíme být na stráž a do služeb myšlenky, ducha a pravdy dáti svou sílu, svůj život a svou smrt. Potom jest armáda opravdu nejčestnějším živlem na světě!

„Staré vojsko rakouské mělo docela jinou ideu. Císařové rakouští prohlašovali vždy, že armáda je vlastním pojítkem státu rakousko-uherského a ochráncem trůnu. Císař rakouský, dynastie, spočívali na armádě. To není dnes! My nemáme dynastii. Celý národ — lid — volí si vládu. To jest demokracie oproti bývalé rakouské aristokracii. A dnes je boj mezi demokracií a aristokracií. To jsou ty dvě velké historické protivy, národ náš stojí při demokracii. A tudíž vojsko demokratické, demokratická armáda je naléhavým požadavkem našeho převratu.“ („Projev“ str. 32.)

Demokratická armáda slouží k obraně, nikoli k útoku. Na výboj jsme příliš slabí a příliš obklopeni nepřáteli. Úkolem naší armády jest výchova k obraně, vědomí, že chceme sbratření uvnitř a na venek. „Výchova k obraně, výchova celého národa od dětství a ve všech školách stačí; tím se hrdinský duch a udatnost neslabuje.“ („Projev“ str. 36.) Příklad najdeme v husitských válkách. Husité byli donuceni k válce a obraně a dělali divy.

Naším cílem jest skozi nemít vojska, proto ideálem je milice. („Projev“ strana 36.)

Uvnitř má demokratická armáda péči o bezpečnost a pořádek. Armády jest třeba k udržení čistě demokratického pořádku. „V republice není, nesmí a nebude žádného vnitřního nepřítele.“ („Projev“ str. 36.)

Nemá-li demokracie zůstatí pouhým abstraktním heslem, musí být demokratická armáda, protože je defensivní a založena v duchu humanity, posuzována podle zdravotních zařízení.

„Armáda, která není sanitárně připravena, jest armádou barbarů.“ („Projev“ str. 36.) Hlavním úkolem demokratického vojska jest starati se o své raněné a nemocné, postarati se o to, aby co nejméně životů zhynulo, a šetřiti životy svých vojinů. V tom jeví se civilisace.

Tedy vrchol všeho, co vyznačovali má československého vojína ve shodě s našimi odkazy historickými, tvoří láska k lidstvu, ta krásná myšlenka humanitní, za níž trpěl a bojoval náš husitský lid, jež vznítla odvahu a naději našich buditelů a jež posilovala naše veliké osvoboditele. Jest to láska, která nezná sobectví, která nalézá jedině možné a pravé životní štěstí v novém názoru na svět, ve snaze obětovati se pro druhého a žiti bližnímu. Touto velikou školou lásky musí československé vojsko projíti.

Světová válka vyvrála i s kořeny pruskou theorii, která uznávala válku za absolutní měřítko politické a kulturní schopnosti a která válku zbožňovala. Naše armáda musí se vyvarovati militarismu. „Musíme v demokratické armádě klásti důraz na ducha armády, na její ideu a tradice; neběží o instituci, nýbrž o lidi, o živé lidi.“ („Projev“ str. 43.)

IV. Poměr vojáka k důstojníkovi a disciplína musí být v demokratické armádě jiná, nežli v armádě, která byla pojítkem staré monarchie. President varuje proti vnějšnosti v armádě. Stírání všech rozdílů mezi vojákem a důstojníkem, odpor proti salutování atd., to vše nedělá ještě demokratickou armádu. Bratrským poutem mezi důstojníkem a vojínem musí být společná idea. „Já

myslím, že lidé, kteří jsou spojeni ideou obrany, ty že víže tato idea, to bratrství smrti.“ („Projevy“ str. 33.)

Těžiško leží ve vzdělání. Vždyť jsme národem Komenského a heslo „osvětou k svobodě“ určovalo naše národní obrození. Armáda bude pokračovací školou, která využije nesmírné výhody, že vzdělávací a výchovná činnost dostane člověka po druhé do rukou, a to již dospělého, aby nebylo mezi ní a civilním obyvatelstvem hráze vzdělání. „Naše armáda bude našim mladým mužům školou, pokračovací školou, školou budoucího otce rodiny, budoucího občana. A v tomto duchu mají být řízeny pokusy o tuto výchovu.“ („Projevy“ str. 37.) „Přijde mladý člověk, 21letý, který už má životní zkušenosti; k němu mluvit, vésti ho, poučovat ho, to je jiná škola než pro děti.“ („Projevy“, str. 34.) Proto také mozek vojákův nesmí zahálet. „Demokracie vyžaduje myšlení všech.“ („Projevy“ str. 34.) Voják nemůže a nesmí vésti život čistě vojenský, bez souvislosti s předchozím a pozdějším. Nemůže na př. politicky agitovat, ale proto nepozbývá svého přesvědčení, a styk s jinými na vojně má být školou politické snášenlivosti, tohoto předpokladu demokracie. „Nesmí nikomu přikázati, kdo má jiné mínění; v tom právě voják musí se cvičit a musí být vzorem, musí přes politické rozdíly žít kamarádsky, naučiti se respektovati cizí mínění, vyslechnouti důvody.“ „V demokratické republice vládá je vůle národa, je také z vaší vůle jako voličů — budete proto ke vládě loyální, ať je složena z příslušníků jakýchkoliv stran politických; jako demokraté budete hájiti ústavu danou lidem.“ („Projevy“ str. 34., 35.) „Armáda je národní obranou, ne politickým kolbištěm.“ („Projevy“ str. 42.)

Armáda musí být školou hygieny. Voják musí být poučen o tom, jak si zachová zdraví a sílu, v armádě musí se pěstovati eugenika, starost o budoucí pokolení. „Mladý muž, který když se vrátí, se ožení, jenž bude mít děti, má být poučen o pravém zdravém životě. Já si vzpomínám, jak na mne působilo jak elektrické osvětlení, když jsem četl za rusko-japonské války, že každý japonský voják měl v tornistře kartáček na zuby — každý! To jest civilisace.“ („Projevy“ str. 36.)

I důstojník má zvýšenou odpovědnost v demokratické armádě: musí být učitelem, vůdcem, vzorem, živým vojenským programem. Důstojník má ohromnou odpovědnost za životy těch, kteří jsou mu svěřeni. Jediný omyl v bitvě znamená často ztrátu tisíců a tisíců životů. Jeho důstojnost jest ve svědomitosti a disciplině je soustavou této svědomitosti.

„Já si vojenského vzdělání velmi vážím. Je potřeba mnoho čistě vojenských — vojensky technických vědomostí, nejen aby dovedl nepřítele napadnouti, aby se dovedl brániti, ale aby věděl, jak sám sobě zachovati život a jak svým kamarádům.“ („Projevy“ str. 31.)

Moderní důstojník musí být učitelem; proto se musí učit sám. Jeho úkolem jest právě v armádě pracovati k demokratisaci, t. j. k „individualisaci vzděláním“. V demokratické armádě musí přijíti k platnosti individualita.

„Myšliti — nedá se zakazovati nikde a také ne v armádě. Vedení armády musí pak toto „myšlení“ využiti na prospěch svých cílů, které sleduje.“ („Projevy“ str. 41.)

Počet důstojníků v různých státech řídí se podle toho, na jakém stupni jest vzdělání mužstva. „Tam, kde mužstvo jest vzdělanější všeobecně i vojensky, není přirozeně potřeba tolik důstojníků, poněvadž každý myslí a uvažuje. Avšak čím méně bude důstojníků, tím větší bude jejich odpovědnost a tím větší i nutnost ovládati inteligentním způsobem podřízené mužstvo.“ („Projevy“ str. 41.)

Důstojník musí být přítelem vojáků, ale ne demagogem. Jejich vzájemný poměr musí být mravní; netřeba se lekat kritiky se strany mužstva, kterou vezme za své pouze kázeň mechanická, nikoli však disciplína vnitřní, které jest nám potřebí a jež bez svobody není možná. Nivelisace, popírající rozdíly

schopností, zkušeností a odbornictví, nemá v demokratické armádě místa. „Práví se rovnost všech: ano, rovnost občanská, ale mozky nejsou si rovny a v tom spočívá základní nepochopení této rovnosti.“ („Projevy“ str. 43.)

Důstojník musí býti vůdcem a pravým vzorem vojenské zdatnosti, zejména vzorem v nebezpečí ve válce.

Důstojnictvo musí dáti armádě nového ducha demokracie a „na podkladě mravní disciplíny vnášeti do armády pravou rovnost, pravé bratrství a pravou svobodu“. („Projevy“ str. 43.)

Organismus armády musí býti jednotný a svorný. „Všechny naše vojáky spojuje dnes společně prolévána krev v obraně republiky“. („Projevy“ str. 44.)

Usilujme tedy o to, abychom na těchto ideálech vybudovali si novou československou armádu, jejíž největší silou bude její vnitřní pravdivé a poctivé přesvědčení!